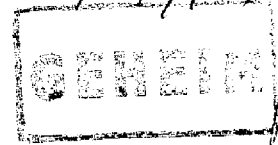

17 april 1959

U 4237/59 - C 46 - P1/PS9.

PA 9699(12)

Land: West-Duitsland.
Onderwerp: ADENAUERS candidatuur voor het presidentschap (II).

Referenties:

Feitelijke datum: Tweede week april 1959.

Datum van waarneming: Tweede week april 1959.

Bron: Betrouwbaar.

Informant: Een functionaris van het partijbestuur van de CDU.

Opmerkingen:

Verzonden aan: de Minister van Buitenlandse Zaken.

Aan Zijne Excellentie Prof. Dr L.J.M. BEEL
Minister-President

Plein 1813 no. 4

's-GRAVENHAGE.

17 april 1959

U 4237/59 - C 46 - P1/PS9.

GEHEIM

West-Duitsland

ADENAUERS CANDIDATUUR VOOR HET PRESIDENTSCHAP (II)

1. Het is onjuist te menen, dat de candidatuur-ADENAUER lange tijd zorgvuldig zou zijn voorbereid. Weliswaar was al meermalen gebleken, dat een aantal mensen in de CDU voor een dergelijke candidatuur geporteerd was, maar nadat ADENAUER bij verschillende gelegenheden, tot nog voor enkele weken, had doen blijken, dat hij daar niets voor voelde, werd het onderwerp als niet meer aan de orde beschouwd. Zo gold het de laatste tijd als grap of als heiligschennis een dergelijke mogelijkheid nog ter sprake te brengen. Aangezien niemand de indruk wilde wekken tegenover ADENAUER zich het ene of het andere te permitteren, scheen de zaak niet meer actueel. De enige die enkele dagen vóór de zitting over een nieuwe candidatuur, een voorzichtig-aanduidend gesprek met ADENAUER had was KRONE, die dan ook de enige was die gezien zijn persoonlijke verhouding tot ADENAUER dit onderwerp zonder gevaar ter sprake kon brengen. Het zou geheel onjuist zijn KRONE in dit opzicht te beschouwen als de exponent van een bepaalde groep in de CDU/GSU, die, om bepaalde politieke redenen, zou hebben getracht ADENAUER naar een hogere maar minder invloedrijke functie af te schuiven.

2. Wat tenslotte aanleiding tot de verrassende candidatuur gaf, was in de allereerste plaats een rijpingsproces in ADENAUER zelf. Sinds de SPD Carlo SCHMID candidaat had gesteld, waren er zelfs in de CDU/GSU stemmen opgegaan om SCHMID inderdaad tot het ambt van president te verheffen. ADENAUER heeft daar van den beginne aan ten scherpste tegen geopponeerd; hij liet een catalogus opstellen van alle de Bondsrepubliek bindende verdragen waar SCHMID tegen gestemd heeft, hij wees op diens permanente oppositie tegen het gehele beleid van de Bondsregering en op het feit, dat SCHMID in

zijn eigen partij nimmer de moed heeft gehad zijn af en toe klaarblijkelijk doorbrekend beter inzicht door te zetten. Hoe meer ADENAUER zich in de eventualiteit van SCHMID als president verdiepte, hoe meer hij tot de overtuiging kwam dat juist een figuur als SCHMID een uiterst schadelijke inhoud aan een dergelijk ambt zou kunnen geven. Steeds meer kwam ADENAUER tot de overtuiging, dat de grondwettelijke en staatsrechtelijke mogelijkheden van het ambt aanzienlijk groter waren dan HEUSS heeft gemeend of gewild en dat het dus gevaarlijk zou zijn om een man, die min of meer een symbool van de sociaal-democratische oppositie is, te verheffen tot een ambt waarvan hij juist met zijn scherpe juristenintellect alle mogelijkheden zou kunnen uitputten. Bij iedere volgende gelegenheid waarbij ADENAUER over dit onderwerp het woord voerde, werd duidelijker dat hij zich toenemende zorgen op dit punt maakte. Zijn uiteenzettingen voor het "Wahlmänner-gremium" van de CDU/CSU waren in dit opzicht min of meer een climax: juist omdat het ambt zo bijzonder belangrijk zou kunnen zijn (in politiek opzicht) moest worden voorkomen, dat SCHMID het zou bezetten. Toen kwam, aanvankelijk nog aarzelend en schuchter, uit de vergadering (Von HASSEL en GERSTENMAIER) de gedachte naar voren: gezien Uw uiteenzettingen zou het misschien zin kunnen hebben als met U te spreken zou zijn....etc. De allereerste reactie van ADENAUER was weer negatief, maar even later ging hij op hoogst ernstige wijze op deze mogelijkheid nader in, aanduidend dat hij het noch als grap noch als heiligschennis zou beschouwen als de mogelijkheden nader werden gezien. Vervolgens verliet ADENAUER de zitting, maar achtereenvolgens voerde een hele rij van CDU-prominenten gesprekken à deux met hem (KRONE, Von HASSEL, GERSTENMAIER en anderen). In die gesprekken rijpte de zaak verder, en steeds meer begonnen alle deelnemers daarna de mogelijkheden te besef-

fen, die in een dergelijke oplossing lagen, hetgeen dan tot de bekende ontknoping leidde.

3. Over de personele aspecten van de toekomst valt het volgende te zeggen. Er moet dus zowel een nieuwe kanselier als een nieuwe partijvoorzitter komen. In de periode-ADENAUER was er geen andere mogelijkheid dan beide functies te laten samenvallen. Dat had voordelen, maar zeker ook nadelen. Er was echter geen alternatief. Dat is nu anders. Het moet zelfs als vrijwel zeker worden beschouwd, dat deze beide functies nu gescheiden zullen worden. Daarbij ligt het voor de hand te denken aan de mogelijkheid, dat in de persoon van KRONE het voorzitterschap van de partij en van de fractie zal worden verenigd. Dat opent nieuwe politieke perspectieven. Onder het regiem-ADENAUER was de invloed van de partij op het regeringsbeleid vrijwel nihil. De partij was voor ADENAUER slechts een instrument dat hij voor de verwerkelijking van zijn politiek nodig had - hij dulde echter geen inmenging van de partij in die politiek. Vanaf het ogenblik dat kanselierschap en partijvoorzitterschap gescheiden zijn en dat bovendien misschien de fractievoorzitter het gezag van zijn partijvoorzitterschap achter zich heeft, is aan te nemen, dat de partij meer mogelijkheden zal krijgen om politieke invloed op de beleidsbeslissingen van de kanselier uit te oefenen. De partij wordt in de onderlinge verhouding dus sterker, de kanselier zwakker, omdat hem een functie ontbreekt die ADENAUER had.

Ook in de partij zelf zal de politieke meningsvorming een veel bredere basis krijgen. Zo kan men er zeker van zijn, dat de onder-voorzitters (GERSTENMAIER vooraan) in de toekomst een aanzienlijk grotere invloed zullen gaan uitoefenen. Immers, tegen de autoriteit van ADENAUER kon niemand op, maar wanneer eenmaal de druk van dat grote gezag aan de top is weggefallen, zullen

bestaande of nieuwe ambities nieuwe mogelijkheden krijgen. Dat betekent niet, dat op korte termijn een verandering van politiek te verwachten is - het betekent wel, dat op lange termijn meer speelruimte komt, minder afhankelijkheid van het oordeel van één man, grotere invloed van verschillende stromingen en persoonlijkheden.

Ernstige kandidaten voor het kanselierschap zijn op het ogenblik alleen ERHARD en ETZEL. Hoewel ERHARD persoonlijk bij ADENAUER minder populair is dan ETZEL, heeft hij toch een lichtelijk betere kans, omdat hij tegenover het buitenland beter de continuïteit lijkt te garanderen en omdat hij als kanselier bij de verkiezingen van 1961 de grote trekkracht voor de CDU kan zijn.

Eerste helft april 1959.